

שחרור מחבלים תמורת שבויים

לעלות לארץ ישראל ויצא לדרך בלויית חלק מתלמידי. חרה אפו של הקיסר רודולף על שיצא "בלי רשות" ולפי פקודתו אסרו את ר' מאיר בכלא מגדל אייגזהם עד שישלמו היהודים כופר סכום רב עבור פדיונו. אמנם הקהילות היו מוכנות להתאמץ באסיפת הסכום, אבל ר' מאיר התנגד מפני שזה נגד הנפסק בגמרא שאין לפדות את השבויים יתר על כדי דמיהם. הרב אסר על היהודים לאסוף כסף עבורו. הרב גם כתב נימוק. ברור היה לו שאם יאותו לדרישת החמסנים יעזו לשוב ולאסור דוקא ממנהיגי היהודים. שבע שנים ישב הרב במאסר! לפי גילו המתקדם, נולד בשנת 1215. ולא חזר בו מעקרונותיו. בסופו של דבר, נפטר בתוך הכלא 1293.

ו. שו"ע - (יו"ד סי' רנב סעיף ד)

אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם (י"א: שווי של עבד כדוגמת השבוי. וי"א: המחיר שבו פודים שבויים), מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים מסורים עצמם עליהם לשבותם. אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה, וכן לת"ח, או אפילו אינו אלא שהוא תלמיד חריף ואפשר שיהיה אדם גדול, פודים אותו בדמים מרובים.

ז. פתחי תשובה - (על שו"ע יו"ד סי' רנב סעיף ד)

(ד) יותר - עיי' באשל אברהם בשם שו"ת נחלה ליהושע דבמקום דאיכא למיחש לקטלא פודין. ועיין בתשובת יד אליהו שלא כתב כן אלא דאפילו בעומד להריגה אין פודין יותר מכדי דמיו...

(ה) מכדי דמיהם - עיין בתשובת מהר"ם לובלין שכתב דפירוש כדי דמיו היינו כפי מה ששואה למכור בשוק כעבד ואע"ג דבארצנו זה אין רגילות למכור עבדים ושפחות בשוק מ"מ מאחר שלא מצוינו בדברי שום אחד מהאחרונים שום גילוי דעת שבזמנינו ישתנה הדין מדין הגמרא מסתמא גם בזמנינו צריכין להעריך דמיו כמה היה שוה למכור בשוק שמוכרין שם עבדים כגון בארץ ישמעאל ותוגרמה ע"ש. אכן מצאתי בתשובת רדב"ז החדשות סימן מ' שכתב דפירוש כדי דמיהן הוא כמו שנפדים שבויים עובדי כוכבים ולא כעבד הנמכר בשוק. וע"ש עוד שלימד זכות על מה שאנו נוהגין שפודין ביותר משיעור זה וכתב דמצוה רבה איכא וכל המרבה להתעסק בזה הרי זה משובח וע"ש היטב:

א. תלמוד בבלי גיטין מה ע"ב

משנה: אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם...
גמרא: איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא {דוחק הציבור} או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפי {שלא ישבו עוד יהודים וידרשו עוד כסף} ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב {שלו' בן דרגא פדה את ביתו ב-13 אלף דנרי זהב}. אמר אביי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד?

ב. תלמוד בבלי גיטין נח ע"א

ת"ר: מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו: תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו: סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר: {ישעיהו מב} "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים?" ענה אותו תינוק ואמר: "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו". אמר: מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה! שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. אמרו: לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל. ומנו? רבי ישמעאל בן אלישע.

ג. תוספות - (גיטין נח ע"א)

"שפדאו בממון מרובה" - כי איתא סכנת נפשות פודין את שבויין יותר על כדי דמיהן... אי נמי: משום דמופלג בחכמה היה.

ד. רמב"ם - (מתנות עניים פ"ח הלכה י"ב)

פדיון שבויים, קודם לפרנסת עניים ולכסותן; ואין לך מצוה רבה כמו פדיון שבויים: שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים, ובכלל הערומים; ועומד בסכנת נפשות...
אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן, מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם...

ה. סיפורו של המהר"ם - (ע"פ ים של שלמה

למהרש"ל, גיטין פ"ד סימן טו)

מעשה בגדול עולם, רבי מאיר (מהר"ם) מרוטנברג (רבו של הרא"ש). בשנת 1284 חשקה נפשו הטהורה

ח. הרב גורן- (עיתון "הצופה", י"א בסיון תשמ"ה),

(ספר "תורת המדינה" - עמ' 435)

עלינו לברר את הבעיה העקרונית והיסודית, שעמדה לפנינו מבחינת ההלכה והיא מצוות פדיון שבויים של שלושה חיילי ישראל, מה דינה במקרה דנן, כאשר התמורה שנדרשה בעצם היא שחרור 1150 מרצחים ומחבלים חייבי מיתה עפ"י דין... הפרזה בגובה התמורה פדיון שבויים, יגרור את השבאים לחטוף שבויים נוספים ויעמיד את הציבור כולו בסכנה... אע"פ שהסכנה של השבויים ממשית, קרובה וודאית ופיקוח נפשם של אנשי הציבור שהיו נתונים לסחיטות ספק ורחוקה, אין חשש פיקוח נפשו של הציבור נדחה בפני פיקוח נפשם של השבויים הבודדים. לאור האמור יוצא שעל אף מצבם המסוכן של השבויים שלנו כשהיו בידי ארגוני הטרור, והסכנה לחייהם, אלף מאה וחמישים רוצחים וחבלנים שנדרש מאתנו לתת תמורתם, הם בוודאי יתר על כדי דמיהם של שבוינו... שעפ"י כל דין חייבים הם מיתה, ונהגנו אתם במידת החסד הגדולה ביותר, שנשפטו רק למאסר עולם. ואילו היינו מכריזים ומזהירים אותם מראש כי אם ח"ו יפגעו בשבוי שלנו, נפעיל נגד הרוצחים עונש מות, זה היה מפחית את הסכנה שהיתה מרחפת על השבויים שלנו... אין כל ספק ששחרורם של הרוצחים מסכן את שלום הציבור היהודי בארץ ובתפוצות ובניגוד לדין תורה וההלכה.

(ובספרו "תורת המדינה" סיים את המאמר כך:)

אולם על אף כל האמור לעיל, ייתכן שבמקרה של שבוי מלחמה של חיילים שנשבו תוך מילוי שליחות של המדינה ששלחה אותם למשימות המלחמה, מוטלת חובה קדושה לעשות הכל לשחרורם, ואין עליהם כלל המגבלות של המשנה: "אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהם", משום חיילינו נפלו בשבי במילוי שליחות המדינה... עלינו לעשות כל מאמץ לשחרר אותם מהשבי ואפילו כשלא נשקפת להם סכנה בשבי... גם בתמורת שחרור של מאות מרצחים... כי אין מחיר לחיים של חיילינו שנפלו בשבי בשליחותנו ובמילוי תפקידיהם הלאומי והצבאי.

ט. הרב שאול ישראלי - "היש להיענות לסחטנות

בפדיון שבויים ובני ערובה?", תושב"ע יז, עמ' סט-ע)

כיון שאלה [חיילנו] יצאו למלחמה בשליחות המדינה ומטעמה, להגנת העם היושב בציון, הרי קיימת ועומדת התחייבות בלתי כתובה, אבל מובנת מאליה, שכל טצדקי (אמצעים) שיש בידי המדינה עליה לעשות (בגבולות סבירים שאינן פוגעים בבטחונה הכללי) כדי

לפדותם במקרה שיפלו בשבי. וכשם שקיימת התחייבות במקרה של הפגעים חס ושלום במלחמה, הן לא נופל מזה החיוב לנקוט כל פעולה שהיא לשם הוצאתם מן השבי, "דכולהו איתנהו בה". וכיון שמה שהמדינה יכולה לעשות בזה הוא מכוח החיוב שקבלה על עצמה תמורת השירות שלהם, הרי אין זה אלא כאילו הם פודים את עצמם, שבוה כמבואר לעיל לא קיימת שום הגבלה, ולא שייך בזה התקנה ש"אין פודין את השבויים יותר על דמיהם".

י. הרב אברהם יצחק בלאב - (תחומין ד עמוד 114)

אם מנהג העולם לפדות שבויים תחת שבויים אחרים, ואין מרבים במחיר יותר מהמקובל בעולם- מותר... ברם, כאשר המנהג בעולם לפדות שבוי בשבוי, דהו דמיו ומותר... אולם אם המחבלים דורשים יותר אנשים מהנהוג בעולם- כאשר מחליפים שבויים כאלה, לדברי הכל אסור.

יא. הרב נתן אורטנר - (תחומין כרך יג עמוד 263)

בכסלו תשנ"ג נחטף בלוד יהודי, רב סמל בכיר ניסים טולידאנו הי"ד, ע"י מחבלים ערבים, שהציגו תנאי לשחרורו את שחרור אחד מראשי אנשיהם שנידון למאסר עולם באשמת השתתפות ברצח יהודים. ואם לא ישחררוהו עד 9 בערב יתרגוהו, וכך עשו.

תשובה: בנידון דידן, היה צורך לנסות להציל את החטוף ע"י שחרור המחבל שנדרש עבורו... דברינו אמורים כמובן כאשר על כפות המאזניים עומדים חיי אדם מול ספק חיי אדם. אין הדברים אמורים כאשר מבקשים את שחרורם של מחבלים המסכנים חיי אדם, תמורת שחרור גופותיהם של חללים.

יב. הרב משה צוריאלי "פדיון שבויים לא בכל מחיר"

"אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש"- דווקא לכן יש לנו להדגיש ולפרסם שאסור לשחרר אפילו אסיר אחד בודד תמורת כל שבוי שלנו בידי האויב. קודם כל מפני שהעידוד זה יחנך לערבים ש"משתלם" להם לשבות חיילינו ויתאמצו הטרוריסטים לשבות עוד בעתיד. אבל יתרה מזאת, כל אסיר שנשחרר עשוי להרוג יותר אנשים מאשר אותו שבוי שעכשיו מצילים. הנותן יד לזה נהיה "שותפו של עמלק". אבל מה שהשבי"כ לכד ועצר כמה חברי ממשלה של החמאס, כקלף מיקוח, אינו בכלל זה. שחרורם כפדיון לשבוינו לא יהווה סכנה לחיילינו. אבל אין להוסיף על כך אפילו אסיר בטחוני אחד.

